

ULUSLARARASI KERBELA SEMPOZYUMU

Metin BOZKUŐ*

Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kurulduğu tarih olan 1994'ten itibaren, sürdürdüğu lisans ve lisansüstü eğitimi yanında, gerçekleştirdiği ulusal ve uluslar arası bilimsel etkinlikler ile de Cumhuriyet Üniversitesi'ni ve Sivas Şehrini Türkiye'ye ve dünyaya tanıtmada konusunda bir sorumluluk üstlenmiştir. Ayrıca üniversite-şehir kaynaşmasını sağlama noktasında önemli bir misyon yüklenmiş ve bu misyonu yerine getirme çabası içinde olmuştur. Bu bağlamda Fakülte, birçok bilimsel faaliyete öncülük etmiş, ulusal ve uluslararası programlar düzenlemiştir. Kısaca gerçekleştirilen bu etkinlikleri konu başlıkları ile sunmak istiyorum.

1. 12 Eylül 2002 tarihinde “Barış İçin Diyalog, Dinlerin Bir Arada Yařamaya Katkısı” konulu Uluslararası Sempozyum,

2. 14–15 Nisan 2006 tarihlerinde “İlahiyat Fakülteleri Din Eğitimi Anabilim Dalı ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Bölümü Öğretim Elemanları İstişare Toplantısı”

3. 29–30 Haziran 2007 tarihlerinde “İlahiyat Fakülteleri XII. Kalam Anabilim Dalı Eğitim-Öğretim Meseleleri Koordinasyon Toplantısı ve İslam'da Âhiret İnancı” konulu Ulusal Sempozyum,

4. 9–11 Ekim 2008 tarihlerinde “Dođu-Batı İlişkisinin Entelektüel Boyutu (İbn Rüşd'ün 810 Yılı Anısına) Uluslararası sempozyumu.”

* Prof. Dr. Cumhuriyet Üni. İlahiyat Fak., İslam Mezhepleri Tarihi Öğretim Üyesi, Sivas, mbozkus@cumhuriyet.edu.tr

5. 20-22 Mayıs 2010 tarihlerinde “*Uluslararası Kerbela Sempozyumu*”.

Fakültenin son etkinliği Kerbela Sempozyumu oldu. İslam tarihinin kırılma noktalarının başında gelen Kerbela Olayı konusunda Türkiye'de ilk kez geniş katılımlı Uluslararası bir sempozyum düzenlendi. C.Ü. İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenen ve Üniversite Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen sempozyumda, özellikle Anadolu'da toplumun inanç dünyasında önemli etkisi olan bu olay geniş bir şekilde ele alındı. Devrin sosyal, siyasî ve toplumsal yapısı dikkate alınarak, Hz. Hüseyin'in gayesi, devrin siyasî iktidarı tarafından algılanışı, Hz. Hüseyin adına oluşan matem oluşturduğu dinî, siyasî ve kültürel yapıların analizi başta olmak üzere pek çok konu üzerinde tebliğler sunuldu. Nitekim bu acı olay, daha sonraki dönemlerde İslam'ın yayıldığı tüm coğrafyaya taşındı ve bu olayın intikamını almak için siyasî yönetimlere karşı halk hareketleri yaşandı.

Müslümanların tamamı tarafından derin bir üzüntü ile anılan, Şii ve Alevî topluluklar tarafından da resmî matem kabul edilen bu olayı anmak ve bu günde matem tutmak elbette önemlidir; ancak yeterli değildir. Toplumlar bu konuda ifrat-tefrit çizgisinde yer almış ve neticede ciddi bir bilgi eksikliği ortaya çıkmıştır. Bu da bize günümüz insanının Kerbela'yı anmaktan çok anlamaya ihtiyacının bulunduğunu ihsas ettirmektedir. Bu sempozyum, özellikle bu konudaki bilgi boşluğunu gidermek ve Hz. Hüseyin ile Kerbela Olayı'nı anlamaya imkan vermek amacıyla düzenlendi.

Mezhep ve tarikatların oluşmasına önemli tesiri olan bu olay, özellikle Şii ve Alevî düşüncenin temelini oluşturması yönüyle de dikkat çekmektedir. Bu amaçla sempozyumda, Kerbela Olayı'nın öncesi, bizzat yaşandığı ortam ve sonrasını kapsayan tarihsel süreç, yaşanan bu acı olayın sorumluları, sonrasında oluşan inanç uygulamaları ve bunların günümüze yansımaları, Kerbela'ya yaklaşımda yöntem sorunu, Türk Edebiyatı'nda

Maktel-i Hüseyinler, farklı İslam Mezheplerinin Kerbela algısı gibi birçok konu, başta İslam Tarihi, İslam Mezhepleri Tarihi, Türk İslam Edebiyatı Tarihi, Tefsir, Fıkıh, Hadis, Kelam, Türk Din Musikisi, Tasavvuf uzmanları olmak üzere değişik bilim dallarında Sünnî ve Şîi uzman araştırmacılar tarafından çeşitli açılardan değerlendirildi. Bu olayın bilimsel bir şekilde ele alındığı sempozyumda başta Türkiye'den olmak üzere, Pakistan'dan Mısır'dan, İran'dan, Ürdün'den, Azerbaycan'dan, Makedonya'dan, Suriye'den çok sayıda bilim adamı tebliğ sundu. Düzenleme kurulu, konunun akademik düzlemde ele alınması ve bilimsel bir çerçevede değerlendirilmesi konularında hassas davrandı. Bu amaçla polemik ve tartışma yaratacak tebliğler ile tekrar olacağı düşünülenler değerlendirme dışı bırakıldı. Bunun dışında tamamen zaman ve imkân yetersizliği nedeniyle kabul edilemeyenler de oldu. Zira başlangıçta sempozyuma bildiriyle katılmak isteyen yerli ve yabancı bilim adamı sayısı oldukça fazlaydı. Yaklaşık iki yüz başvuru vardı. Bunlardan yalnızca yetmiş iki tebliğe yer verilebildi. Ayrıca bu etkinliğe dinleyici olarak katılmak isteyen bilim adamlarına konaklama hizmeti verildi.

C.Ü. İlahiyat fakültesi tarafından düzenlenen, Başbakanlık Tanıtma Fonu ile Kültür Bakanlığı tarafından finanse edilen bu sempozyuma ayrıca C.Ü. Rektörlüğü, Tunceli Üniversitesi Rektörlüğü, Sivas Valiliği ve Sivas Belediyesi ile bazı yerel firmalar maddi destek verdiler. Sempozyum programı içerisinde 20 ve 21 Mayıs akşamlarında Kerbela mersiyelerinden oluşan iki konser verildi. Bu konserlerden ilki çeşitli dillerden solo halinde Kerbela ağıtları, ikincisi ise Ankara Devlet Klasik Türk Müziği Korosu tarafından Kerbela İlahileri seslendirildi. Bu kapsamda 22 Mayıs cumartesi günü tarihi Ulu Cami'yi ziyaret için Divriği ilçesine gezi programı düzenlendi.

Fakülte, böylece üçüncü uluslararası sempozyumunu başarıyla gerçekleştirmiş oldu. Akabinde tüm bu toplantıların

metinleri kısa zaman içinde kitaplaştırıldı. Kerbela sempozyumunda, sunulan tebliğler ile yapılan müzakereler kısa zamanda kitaplaştırıldı ve ilgililere ulaştırılmaya başlandı.

Tüm bu etkinlikler bilim çevreleri ve toplumun her kesimi tarafından ilgiyle takip edildi ve özellikle Sivas'ta geniş yankı uyandırdı. Ben bu vesileyle bu etkinliklerin düzenlenmesine maddi-manevi katkı veren başta T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonuna, Kültür Bakanlığına, Sivas Valiliğine, Sivas Belediyesine, C.Ü. Rektörlüğüne, Tunceli Rektörlüğüne, Marka Market ile Murat Su yetkililerine teşekkürlerimi arz ediyorum.

Kerbela Olayı'nın bir sempozyum konusu yapılmasını doğru bulmayanlar, hatta bu acı olayın gündeme getirilmesinin, yeniden hatırlanmasının kimseye yarar sağlamayacağını, aksine zarar vereceğini düşünenler olabilir. Ancak bu olayın, tarihin hiçbir döneminde unutulmadığı, özellikle bu olayın Türkiye'de toplumun belli bir kesiminin dinî ve kültürel değerlerini şekillendirdiği düşünüldüğünde, böyle bir konunun geniş katılımlı bir toplantıyla ele alınmasının ne kadar anlamlı olduğu kendiliğinden anlaşılacaktır. Buna ilaveten bu hâdise üzerine şimdiye kadar çokça konuşulmuş, yazılıp-çizilmiştir. Ancak bugüne kadar ülkemizde ve belki de dünyada konunun her yönüyle ele alındığı ve tartışıldığı geniş kapsamlı bir toplantı yapılmamıştır. Bu sempozyumu bu yönüyle bir ilk olarak görmek mümkündür.

İlahiyat Fakültesi, şimdiye kadar gerçekleştirdiği tüm etkinliklerin bir hülasası olarak "Uluslararası Kerbela Sempozyumu" ile tüm bu faaliyetleri taçlandırmış oldu. Özetle bu sempozyum ile tarihimizin müşterek bir acı tablosu bilimsel açıdan tartışıldı. Aynı zamanda Sivas'ta bu konuda inanç toplulukları düzeyinde mevcut bilgi eksikliği giderilmeye ve sonuçta karşılıklı bakış açılarına pozitif yönden katkı sunulmaya çalışıldı.

Yurtdışından, İran, Mısır, Azerbaycan, Pakistan, Ürdün ve Makedonya'dan on beş, yurt içinden ise yüz beş olmak üzere

toplam yüz yirmi araştırmacının tebliği, oturum başkanı, müzakereci ve değerlendirmeci olarak katıldığı sempozyum, iki gün sürdü. İki gün içerisinde üç ayrı salonda on sekiz oturum yapıldı.

Birinci gün sabah, başta Devlet Bakanı Faruk Çelik'in katılımı ile gerçekleşen protokol konuşmaları yapıldı. Yurtdışından ve yurtdışından çok sayıda resmi ve sivil toplum temsilcisi protokolde bulundu ve bir kısmı kısa konuşmalar yaptılar. Ardından Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Hasan Onat "*Kerbela'yu Doğru Okumak*" konulu açılış konferansı verdi. Onat kısaca, Kerbela'nın seçilmiş ve transfer edilmiş travma olarak günümüzde bazı yansımaları olduğunu ve Kerbela'nın gölgelediği bazı gerçeklerin bulunduğunu ifade etti ve bu olaydan çıkarılabilecek bazı dersler üzerinde durdu. Onat'ın, zaman darlığına rağmen verdiği konferans dinleyiciler tarafından ilgiyle takip edildi. Özellikle Onat'ın, bir ilahiyatçıdan çok bir sosyal bilimci yaklaşımıyla olayı analizi ve kullandığı dil büyük takdir topladı.

Birinci gün öğleden sonra, üç salonda iki ayrı oturum yapıldı. Birinci oturumda: "*İslam Tarihi-1*", "*Edebiyat-1*" ve "*Dinler Tarihi*"; ikinci oturumda: "*İslam Tarihi-2*", "*Edebiyat-2*" ve "*Mezhepler Tarihi-1*" branşlarında, her biri kendi alanında uzman araştırmacıların sunduğu oldukça doyurucu tebliğler sunuldu.

İkinci gün öğleden önce, üç salonda dört ayrı oturum yapıldı. Birinci oturumda: "*Edebiyat-3*", "*İslam Tarihi-3*" ve "*Edebiyat-4*"; ikinci oturumda: "*İslam Tarihi-4*", "*Hadis*" ve "*Musikî*"; Öğleden sonra birinci oturumda "*Kelam*", "*Edebiyat-5*" ve "*Sosyoloji*"; ikinci oturumda "*Edebiyat-6*", "*Mezhepler Tarihi-2*" ve "*Çeşitli Konular*" başlığı altında, yine Kerbela konusunda çok sayıda bildiri sunuldu.

İkinci günkü kapanış ve değerlendirme oturumunda, Prof. Dr. Mehmet Arslan'ın başkanlığında, Prof. Dr. Adnan Demircan, Prof. Dr. Osman Eğri, Prof. Dr. Şerafettin Gölcük ve Doç. Dr. Necdet

Subaşı sempozyum hakkındaki görüş ve düşüncelerini dinleyicilerle paylaştılar.

20 Mayıs akşamında, Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi'nde, Türkçe, Arapça, Azerice ve Farsça olmak üzere “Çeşitli Dillerden Mersiyeler Konseri” verildi. Burada, Türkiye'den Celal Yılmaz, Suriye'den Dr. Şihâbüddin Farfûr, Azerbaycan'dan Tale Mirhadioğlu Asadov ve İran'dan Hacı Gulam Rıza Aynfer isimli tanınmış mersiyehanlar, kendi dillerinde Kerbela üzerine yazılmış mersiyelerden örnekler sundular. Sözleri ve duyguları ile yaşanan bu acıyı adeta günümüze taşıdılar. Zaman zaman duygulu anların yaşandığı konsere ilgi oldukça fazlaydı.

21 Mayıs akşamında ise belediye kültür merkezinde, Ankara Devlet Klasik Türk Müziği korosu tarafından “*Türk Tasavvuf Müziğinde Kerbela İlahileri Konseri*” icra edildi. Bu konsere de çok yoğun bir ilgi oldu ve herkesin beğenisini kazandı. Bu konseri Şef Dr. Cumhur Koca yönetiminde otuz kişilik sanatçı grubu sundu.

Oldukça yoğun geçen iki günlük sempozyumun ardından, 22 Mayıs günü, sempozyuma katılardan isteyen herkesin katılabildiği kültür gezisi çerçevesinde, Unesco'nun dünya kültür mirası olarak ilan ettiği Divriği'de bulunan Ulu Camii ve Daru'ş-Şifa ziyaret edildi. Cami görevlisinin rehberliğinde her iki yapı hakkında katılımcılara bilgi verildi. Ayrıca katılımcılara meşhur Divriği pilavı ikram edildi.

Katılımcılar hakkında da bilgi vermek yerinde olacaktır. Yurt içinden katılanların çoğunluğunu Türkiye'nin farklı üniversitelerinde görev yapan öğretim elemanları oluşturdu. Bunun dışında az da olsa üniversite dışından bu konuda birikimi olan araştırmacılar da vardı. Yurt içinden katılanların sayısının fazla olması dolayısıyla, burada yalnızca yurt dışından katılanların isimlerini, nereden geldiklerini ve konu başlıklarını vermek gerekir. Bunlar, Prof. Dr. Abdelaziz Muhammed Awadalla (Mısır), “*Şeyh Ayiz el-Karenî'nin “Ben Sünnî Hüseyin'im” Adlı Kasidesi ve Kasidenin Edebî Açıdan İncelenmesi*”; Prof. Dr.

Muhammad al-Ghazali (Pakistan), “Pakistan Edebiyatı’nda Kerbela”; Prof. Dr. Metin İzeti (Makedonya), “Arnavut Bektaşilerinde Kerbela ve Matem Anlayışı”; Prof. Dr. Seyed Kazem Tabatabaei (İran), “Ravdahani ve Kerbela Olayının Tahrif Edilmesindeki Rolü”; Doç. Dr. Abbas Yazdani, (İran), “Emevî Rejiminin Yozlaşmasına ve Zorbalığına Karşı İslam’ın Savunması Olarak Aşure”; Yrd. Doç. Dr. Hussain Ali Ahmad Mahafzah (Ürdün), “Hz. Hüseyin’in Başkaldırısı ve Kerbela Trajedisi: Devrimin Felsefesi ve Modeli Konusunda Bir Çalışma”; Dr. Tahare Rhimpour Azghadi (İran), “Aşura Tahrifatı”; Dr. Abazar Cheraghi (İran), “Kerbela ve Taziye - Mersiye İran’da”; Dr. Mahdie Sadat Fakoor (İran), “Çocuk ve Aşure”; Dr. Bahare Fakoor (İran), “İran Sanatında Kerbela”; Dr. Siracettin Hacı (Azerbaycan), “Azerbaycan Edebiyatında Kerbela ve Azerbaycan Şairi Raci’nin Şiirlerinde Kerbela Faciasının Bedîî Tasvir”; Esra Doğan (İran), “Hz. Hüseyin’in Kerbela Yolu ve Buna Bağlı Olarak Kaçarlar Döneminde Görülen Bazı Ritüeller”; Elmin Aliyev (Azerbaycan), “Azerbaycan’da Modernleşme Dönemine Ait Bir Maktel Örneği: “Riyâzü’l-Kuds” ve Elizabeta Koneska (Makedonya), “Makedonya’daki Derviş Topluluklarında Aşure Günü”.

Sonuç olarak, bu sempozyum bir anlamda ülkemizdeki ve kısmen Şii dünyadaki Kerbela birikiminin ortaya çıkartılması bakımından önemli bir çalışma oldu. Burada dikkat çeken husus, Kerbela birikiminin büyük bir kısmının Edebiyat ağırlıklı olduğu gerçeğidir. Bu da, Kerbela’yı anlamak yerine, onu anmanın ön plana çıktığını göstermektedir. Bu durum, aynı zamanda sempozyumda Edebiyat’a altı oturum ayrılmasının sebebini de açıklamaktadır.

Sempozyum süresince, bazı oturumlarda zaman zaman tartışmaların yaşandığı gözlemlense de, toplantının genel olarak sükûnet içinde ve oldukça başarılı geçtiğini ifade etmeliyim. Sempozyumda herkesin üzerinde durduğu temel konu ve ortak

kanaati, birlik ve beraberliğin önündeki en büyük engelin, diyalog eksikliği olduğu ve bunun da insanların birbirini anlamamasından kaynaklandığı yönündeki tespitleridir. Bu anlamda, Kerbela sempozyumu başta Sivas'ta ve ülkemizde birlik ve beraberliği sağlama noktasında çok önemli bir katkı sağladığı kanısındayız.

Yapılan hiçbir bilimsel etkinliğin mutlak anlamda eksiksiz ve mükemmel olduğu söylenemez. Elbette bu sempozyumda da istenmeyen bazı aksaklıklar yaşanmıştır. Tabiatıyla böyle geniş katılımlı toplantılarda ulaşım, konaklama vb. durumlarda elde olmayan bir kısım aksaklıkların olması bu işin tuzu biberi olarak kabul edilmektedir. Yine aynı anda üç salonda oturumların olması ve birkaç dilde simültane çeviri yapılması, bir takım eksiklikleri beraberinde getirdi.

Sempozyumda en can alıcı tebliğlerin Mezhepler Tarihçileri tarafından sunulduğunu burada ifade etmeliyim. Daha işin evvelinde bu alanda on altı arkadaşım tebliğci olarak başvuruda bulundu. Bu konuda düzenleme kurulu bana kısmi bir yetki verdi. Ben de iki oturum oluşturacak kadar tebliği, Kerbela ile direkt ilgili bularak seçtim. Diğerlerini istemeyerek de olsa kabul edemedim. Ancak bu arkadaşlarımı sempozyuma davet ettik ve kendilerini misafir ettik. Tebliğler, ağırlıklı olarak farklı inanç mezheplerinin Kerbela algısı ile Kerbela'ya yaklaşım üzerinde odaklandı. Burada Sönmez Kutlu bey'in tebliği bir açıdan takdir edilirken, bir diğer açıdan tenkit edildi, hatta Kutlu açıkça hedef gösterildi. Bana göre bu tenkitçi haksızlık yaptı. Kutlu'nin görüşlerini eleştirmek yerine kolay olanı seçerek ona hakaret etti. Bu konunun özünde Kerbela'yı bir inanç konusu(hatta inancın merkezine yerleştirmek) saymak veya saymamak gibi bir yaklaşım farklılığı yatmaktadır. Tabiatıyla, birine göre Kerbela tartışılmaz, diğerine göre tartışılabilir. Burada bilimsellik ile dogmatizmin bir şekilde tezahürüne de şahit olunmaktadır.

Burada sempozyuma yönelik haksız tepkiye de birkaç cümle ile değinmek istedim. Bu sempozyuma yönelik eleştirinin başında, Alevileri Sünnileştirmek gibi bir amaçla hareket ettiğimiz iddiası gelmektedir. Oysa bu tavır, Aleviliğin anlaşılmasına yönelik bilimsel faaliyetlerin tümü için zaman zaman karalama ve sabote etme amacıyla dillendirilmektedir. Bana göre Türkiye’de Alevilerin Sünnileştirilme sorunundan çok Alevilerin özlerinden kopartılıp siyasallaştırılma sorunu vardır. Alevileri asimile edenler de onları siyasallaştıranlardır. Bunlar yıllardır Aleviliğin konuşulmasını tabu olarak gördüler. Şimdilerde ise konuşulmasından rahatsızlık duymaktalar. Bunlar, sürekli olarak Alevilik vurgusu yaparak Alevileri diğer insanlardan ayırmaya ve yeni bir din inşa etmeye çalıştılar. Bunda da kısmen başarılı oldular. Oysa bu insanların artık Alevileri kendi arka bahçeleri görme veya ceplerindeki bozuk para gibi görüp harcama alışkanlığından vazgeçmeleri gerekir. Nitekim yıllardır uygulanan bu yaklaşımın, Alevilerin inanç sorunlarını çözmek ve geçmişle bağlarını kurmak yerine, inançlarında bir tür yozlaşmaktan ve geçmişle olan bağlarını koparmaktan başka bir işe yaramadığı herkes tarafından görülmektedir.

Biz her şeye rağmen Kербela Sempozyumunun hedefine ulaştığı inancındayız. Sempozyumu başarıyla gerçekleştiren, başta düzenleme kurulu olmak üzere, katılımcılara ve emeği geçen herkese teşekkür ederiz. Ayrıca sempozyuma bir şekilde katkı sunan herkese en kısa sürede üç cilt halinde basılan sempozyum kitaplarının gönderileceğini, bunun dışında elde etmek isteyenlerin fakülte sekreteryası ile temasa geçmelerini belirtmek isterim.